NASUL

In ziua de 25 martie s-a petrecut la Petersburg o întîmplare peste măsură de ciudată. Bărbierul Ivan Iakovlevici, care stă pe bulevardul Voznesenski (nu i se cunoaşte numele de familie; nici chiar pe firmă, unde e înfăţişat un domn cu obrazul săpunit şi cu inscripţia „se ia şi sînge", nu se spune altceva nimic) trezindu-se în ziua aceea destul de devreme, a simţit un miros de pîine caldă. S-a ridicat un pic în capul oaselor şi a văzut că nevasta lui, cucoană destul de respectabilă şi mare amatoare de cafea, scotea din cuptor pîinea caldă.
— Praskovia Osipovna, — i-a spus el, — azi n-am să beau cafea, dar aş mînca pîine caldă cu ceapă. (De fapt Ivan Iakovlevici ar fi vrut şi cafea şi pîine caldă cu ceapă, dar ştia că nu putea cere două lucruri deodată, căci Praskoviei Osipovna nu-i plăceau deloc astfel de pofte).
„Las să mănînce pîine; prostul... şi-a zis ea în gînd; cu atît mai bine pentru mine, are să-mi rămînă încă o porţie de cafea"... Şi a aruncat o pîine pe masă.
Ivan Iakovlevici şi-a îmbrăcat fracul peste cămaşă, să nu iasă din buna-cuviinţă, şi s-a aşezat la masă, şi-a turnat sare, şi-a pregătit două cepe, a luat cuţitul ca şi cum ar fi săvîrşit cine ştie ce lucru mare, şi a prins să taie pîinea.
Cum a tăiat-o în două, a văzut, spre marea lui mirare, în mijlocul ei, ceva albicios. A scobit cu cuţitul încetişor şi a pipăit cu degetul. „E ceva tare! şi-a zis; ce-ar putea fi?"
38
A vîrît degetul în miez şi a scos un... nas! I s-au înmuiat mîinile, a început să se frece la ochi şi să pipăie nasul: era nas într-adevăr şi încă unul cunoscut! Groaza i s-a întipărit pe faţă. Dar groaza asta nu era nimic pe lîngă indignarea consoartei lui.
— Cui i-ai tăiat nasul, bestie? — a ţipat ea, mînioasă. Şna-panule, beţivule! Am să te denunţ poliţiei! Tîlharule! Am auzit pînă acuma de la trei oameni, că în timpul bărbieritului, le zgîlţîi aşa de tare nasurile, că de-abia se mai ţin!
Ivan Iakovlevici era mai mult mort decît viu. Şi-a dat seama că nasul era tocmai al asesorului de colegiu, Kovaliov, pe care-l bărbierea în fiecare miercuri şi duminică.
— Stai, Praskovia Osipovna! îl învelesc într-o cîrpă şi-l las puţin într-un colţ, — apoi îl duc afară.
— Nici să n-aud! Să las să-mi stea în odaie un nas tăiat? Prăpăditule! Atîta ştii: să tragi briciul pe curea; şi în curînd n-ai să mai fi în stare nici să-ţi faci meseria, derbedeule, nemernicule! Vrei să răspund eu pentru tine la poliţie? Vai de capul tău, cîrpaciule! Nătîngule! Afară! Afară cu el! du-l unde ştii! Să nu mai rămînă nici urmă de el!
Ivan Iakovlevici stătea împietrit, cu desăvîrşire nenorocit. — Se gîndea, se tot gîndea — şi nu ştia ce să creadă.
— Dracu ştie cum s-a întîmplat, — a rostit el în cele din urmă, scărpinîndu-se după ureche, — n-aş putea spune dacă a-seară m-am întors beat sau nu. Dar după toate semnele, întîmplarea e cu totul de neînţeles; pîinea e ceva copt, pe cînd nasul e cu totul altceva. Nu pricep nimic!...
Tăcu. La gîndul că poliţiştii vor găsi nasul la dînsul şi că-l vor învinui, simţea că înnebuneşte. începu chiar să i se năzare un guler roşu, frumos cusut cu argint, o sabie... şi tremura din tot trupul. în cele din urmă îşi luă haina, rufele de corp şi cizmele şi, după ce puse pe el toate boarfele astea, înveli nasul într-o batistă şi ieşi din casă petrecut de mustrările grele ale Praskoviei Osipovna.
Avea de gînd să vîre nasul undeva, sub vreo poartă, sau să-l lepede, ca din nebăgare de seamă, şi apoi s-o ia pe după colţ. Dar, din nenorocire, mereu îi ieşea înainte cîte un cunoscut, care-l întreba: „încotro?", sau „Pe cine ai de gînd

să bărbiereşti aşa de dimineaţă?" Aşa că Ivan Iakovlevici nu putea găsi momentul potrivit. Odată îi dădu drumul jos, dar vardistul îi făcu semn cu alebarda, încă de departe, spunîndu-i: „Hei...

uite, ridică ce ţi-a căzut"... Ivan Iakovlevici fu nevoit să ridice nasul şi să-l pună la loc în buzunar. Desnădejdea îl cuprindea tot mai tare, cu cît numărul trecătorilor se mărea, pe măsură ce se deschideau prăvăliile şi dughenele. Hotărî să se ducă la podul Isakievski: poate că va izbuti să-l arunce în Neva? Mă simt însă întrucîtva vinovat, că pînă acum n-am spus nimic despre Ivan Iakovlevici, om respectabil în multe privinţe.

Ca orice meseriaş rus cumsecade, era şi el un beţiv straşnic, şi cu toate că în fiecare zi rădea atîtea bărbi de-ale altora, barba lui era veşnic nerasă. Fracul lui (Ivan Iakovlevici nu umbla niciodată în surtuc) era tărcat, adică era el negru,dar peste tot cu pete rotunde, de culoare cafenie, gri şi gălbuie; gulerul îi era plin de slin, iar în locul celor trei nasturi spîn-zurau numai aţele. Ivan Iakovlevici era un mare cinic; cînd asesorul de colegiu Kovaleov îi spunea, de obicei, în timpul bărbieritului: „... Ivan Iakovlevici, mereu îţi put mîinile"... el răspundea întrebîndu-l: „De ce-or fi puţind oare?" „Nu ştiu, frate, spunea asesorul, dar put..." Ca să se răzbune, Ivan Iakovlevici, după ce trăgea tabac, îl săpunea pe obraz, sub nas, după urechi, sub barbă, într-un cuvînt, oriunde avea el chef.

Şi iaţă-l acum pe acest respectabil cetăţean pe podul Isakievski. întîi şi întîi, se uită împrejur; pe urmă se plecă peste balustradă, ca şi cum ar fi vrut să se uite sub pod, să vadă dacă este peşte mult — şi aruncă încetişor cîrpa cu nasul. După aceea se simţi uşurat, parcă i s-ar fi luat o povară de zece puduri, ba chiar zîmbi... Apoi, în loc să se ducă să radă bărbile funcţionarilor, se îndreptă spre un local cu firma: „Mîn-care şi ceai", să comande un pahar de *punch,* cînd deodată îl zări la capătul podului pe poliţaiul cartierului, cu înfăţişarea lui impunătoare, cu favoriţi largi, cu tricorn şi sabie. Ivan Iakovlevici încremeni, pe cînd poliţistul îi făcea semn cu degetul, spunîndu-i: „Poftim încoa, stimabile!"

Cunoscînd uniforma, Ivan Iakovlevici îşi scoase şapca încă de departe:

— Să trăiţi, înălţimea voastră! — îi spuse el, apropiin-du-se repede.

— Nu, nu aşa, frate! Nu mă lua cu „înălţimea voastră"! Spune-mi ce făceai pe pod?

— Zău domnule! Mă duceam să bărbieresc pe cineva şi m-am uitat să văd cît de repede curge apa...

— Minţi! Minţi! Nu scapi cu asta! Fă bine şi răspunde...

— înălţimea voastră, sînt gata să vă rad de două sau chiar de trei ori pe săptămînă, fără nici o obligaţie „din partea dumneavoastră...

— Nu, amice! Astea-s fleacuri! Pe mine mă rad trei bărbieri şi o socotesc drept cinste pentru ei! Ia spune-mi, te rog, ce făceai acolo?

Ivan Iakovlevici îngălbeni... Aici însă întîmplarea se învăluie cu totul în ceaţă şi ce-a urmat după aceea ne e cu totul necunoscut.

II

Asesorul de colegiu Kovaleov se trezi destul de dimineaţă şi făcu „brr"... din buze, aşa cum făcea el totdeauna cînd se deştepta din somn, deşi n-ar fi ştiut să spună de ce.

Se întinse şi porunci să i se dea oglinda cea mică de pe masă. Voia să-şi vadă coşul ieşit ieri pe nas; dar, spre marea lui uimire, în locul nasului văzu o suprafaţă cu totul netedă! Speriat, porunci să i se aducă apă; apoi îşi şterse ochii cu şervetul; într-adevăr nasul nu mai era! începu să se pipăe, ca să-şi dea seama dacă nu cumva mai doarme; nu, pe cît se pare, nu dormea. Sări din pat, se cutremură: nasul nu mai era la locul lui! Porunci să-i aducă hainele şi fugi glonţ la şeful poliţiei.

între timp, ar trebui să spunem ceva despre Kovaleov, pentru ca cititorul să-şi dea seama ce fel de om era acest asesor de colegiu. Asesorii de colegiu, care obţin acest titlu pe baza unor diplome de la şcoli înalte, nu trebuie în nici un caz comparaţi cu asesorii de colegiu fabricaţi în Caucaz. Sînt două categorii cu totul deosebite. Asesorii de colegiu cu studii... Dar Rusia este o ţară aşa de curioasă, încît dacă spui ceva despre un asesor de colegiu, toţi ceilalţi asesori de colegiu, de la Riga pînă în Kamciatka, se simt numaidecît vizaţi! Acelaşi lucru se întîmplă cu toate titlurile şi cu toate rangurile. Kovaleov era un asesor de colegiu din cei fabricaţi în Caucaz. Avea acest titlu numai de doi ani şi de aceea nu-l putea uita nici o clipă; şi pentru a-şi da mai multă importanţă şi greutate, nu-şi zicea niciodată asesor de colegiu, ci maior. „Ascultă, porumbiţo... spunea el de obicei cînd întîlnea pe stradă vreo femeie care

vindea plastroane de cămaşă, să vii acasă la mine; locuinţa mea e pe Sadovaia; întrebi: aici stă maiorul Kovaleov? Şi-ţi va arăta oricine". Dacă întîlnea vreuna mai curăţică, îi mai spunea, pe lîngă asta şi ceva secret, adăugind: „întreabă, drăguţă, de locuinţa maiorului Kovaleov".

Tocmai de aceea şi noi îl vom numi de aici înainte pe asesorul de colegiu Kovaleov — maior.

Maiorul Kovaleov avea obiceiul să se plimbe în fiecare zi pe Nevski Prospekt. Gulerul îi era totdeauna deosebit de curat şi scrobit. Avea nişte favoriţi cum nu se mai văd astăzi decît la inginerii hotărnici de provincie, la arhitecţi şi la medicii militari, precum şi Ia persoanele care îndeplinesc diverse funcţii poliţieneşti şi, în general, la toţi bărbaţii cu obrajii plini, rumeni, şi care joacă bine boston; favoriţii aceştia trec prin mijlocul obrazului şi ajung pînă la nas. Maiorul Kovaleov purta pe lanţul ceasului o mulţime de brelocuri de agată; pe unele erau gravate diferite steme, iar pe altele, cuvintele: miercuri, joi, luni etc... Venise la Petersburg cu treburi, şi anume pentru a-şi găsi un post corespunzător titlului, dacă s-ar putea de vice-guvernator, iar dacă nu, de administrator la vreun departament mai important. Nu s-ar fi dat înlături nici de la însurătoare, dar numai cu condiţia ca logodnica să aibă o zestre de două sute de mii ruble bani gheaţă. De aceea, cititorul poate să judece singur în ce situaţie se afla maiorul cînd a văzut în locul nasului lui potrivit şi deloc urît, o suprafaţă dreaptă, netedă şi caraghioasă...

Din nenorocire, nu era pe stradă nici un birjar, aşa că a trebuit să meargă pe jos, înfăşurat în pelerină cu faţa acoperită cu batista, ca şi cum i-ar fi curs sînge din nas. „Dar dacă mi s-a părut? Imposibil! Nu se poate să se prăpădească nasul aşa, prosteşte!" îşi spuse el şi intră într-adins Ia cofetărie, să se privească în oglindă; din fericire, în cofetărie nu era nimeni; băieţii măturau odăile, aranjau scaunele; unii din ei, cu ochii somnoroşi, scoteau tăvi cu pateuri fierbinţi; pe mese şi pe scaune erau aruncate gazetele de ieri, stropite cu cafea. „Slavă domnului! nu-i nimeni! rosti el; acum pot să mă uit..." Se apropie cu sfială de oglindă şi se privi. „La naiba, ce porcărie! îşi zise, scuipînd; de-ar fi măcar ceva în locul nasului... Dar aşa... nimic!"

îşi muşcă buzele de ciudă, ieşi din cofetărie, hotărît, împotriva obiceiului, să nu se uite şi să nu zîmbească nimănui. Deodată se opri încremenit în uşa unei case; în faţa lui se pe-
trecea un fenomen inexplicabil: la scară se oprise un cupeu;. uşa cupeului s-a deschis şi un domn, îmbrăcat în uniformă de paradă, aplecîndu-se, coborî şi porni în fugă pe scară în sus-Mare fu spaima şi uimirea lui Kovaleov, cînd îşi recunoscu nasul! în faţa acestei apariţii neobişnuite, i se părea că totul se învîrte în jurul lui; simţea că abia se mai ţine pe picioare. Hotărî totuşi s-aştepte, cu orice preţ, tremurînd tot, ca apucat de friguri, pînă ce nasul se va întoarce la cupeu. într-adevăr,, peste două minute, nasul ieşi. Era într-o uniformă cusută în

fir de aur, cu guler tare şi înalt, cu pantaloni din piele de căprioară şi cu sabie la şold. După pălăria cu pompon de pene, se putea vedea că avea gradul de consilier de stat. Totul la *el* arăta că se duce undeva în vizită.
— Mînă!... — a strigat el către vizitiu, după ce s-a uitat într-o parte şi-n alta. Apoi s-a aşezat în trăsură şi a plecat.
Bietul Kovaleov numai că n-a înnebunit. Nu mai ştia ce să creadă despre această întîmplare atît de stranie. Cum se putea ca nasul lui, pe care încă ieri îl avea pe faţă şi care nu putea merge nici cu trăsura, nici pe jos, să fie acum în uniformă?" începu să alerge după cupeu; din fericire însă cupeul nu mai merse mult şi se opri în faţa Catedralei maicii domnului din Kazan.
Kovaleov se grăbi s-ajungă la catedrală; trecînd printre rîndurile de cerşetoare bătrîne, JU feţe îmbrobodite, avînd numai două deschizături pentru ochi, de care mai înainte el rîdea, intră în biserică. Prea mulţi credincioşi nu erau acolo. Toţi stăteau lîngă uşa de la intrare. Kovaleov era aşa de tulburat, încît nu era în stare să se roage şi-l căuta cu ochii, în toate părţile, pe domnul acela. în sfîrşit, îl văzu stînd la o parte. Nasul îşi ascunsese toată faţa în gulerul tare şi se ruga, cu aerul omului cuprins de o adîncă evlavie.
„Cum să m-apropii de el! se gîndea Kovaleov. După uniformă, după pălărie, după toate, se vede că-i un consilier de stat. Dracuştie cum am să fac!"... începu să tuşească în apropierea lui, dar nasul nu-şi părăsea nici o clipă atitudinea cucernică şi bătea mereu mătănii.
— Stimate domn... — rosti Kovaleov, silindu-se să-şi facă curaj; — stimate domn...
— Ce doriţi? — răspunse nasul, întorcîndu-se.
— Curios, stimate domn... Dumneavoastră... trebuie să Ştiţi, mi se pare, unde vi-i locul. Cînd colo, vă găsesc, unde? în biserică... gîndiţi-vă...

— Scuzaţi... Nu pricep despre ce voiţi să vorbiţi... Expli-caţi-vă!
„Cum să-i explic?" se întreba Kovaleov. Şi, prinzînd curaj, începu:
— Desigur... eu... dealtfel sînt maior. Să umblu fără nas, gîndiţi-vă, nu-i frumos. O precupeaţă care vinde portocale curăţate pe podul Voskresenski, poate să stea şi fără nas! Dar pentru persoană cu aspiraţii la un post în guvernămînt... Şi apoi, printre numeroasele mele cunoştinţe sînt şi doamne: Ceh-tareova, soţia consilierului de stat, şi altele... Judecaţi singur... Nu ştiu, stimate domn... (rostind acestea, maiorul strînse din umeri)... Iertaţi-mă... dacă am privi faptul acesta după toate regulile datoriei şi onoarei... puteţi înţelege singur...
— Nu înţeleg absolut nimic! — răspunse nasul. — Vorbiţi mai clar...
— Stimatul meu domn... — rosti Kovaleov, plin de demnitate: — nu ştiu cum să iau cuvintele dumneavoastră... Se pare că totul e cît se poate de limpede... Sau doriţi... Dumneavoastră sînteţi chiar nasul meu!
Nasul se uită Ia maior şi sprîncenele i se încruntară în-trucîtva:
— Vă înşelaţi, stimate domn! Eu sînt independent! Afară de asta, între noi nu poate fi nici o legătură mai strînsă. Judecind după nasturii uniformei, dumneavoastră faceţi slujbă la o altă instituţie.
Spunînd acestea, nasul se întoarse şi continuă să se roage.
Kovaleov, buimăcit cu totul, nu ştia ce să mai facă şi ce să mai gîndească. în clipa aceea se auzi un foşnet plăcut de rochie. Se apropie o doamnă în vîrstă, gătită toată în dantele, însoţită de o tînără sveltă, într-o rochie albă, parcă turnată pe talia înaltă, şi cu o pălăriuţă galbenă-deschis, uşoară ca o tezea. La spatele lor se opri, deschizînd tabachera, un lacheu înalt, cu favoriţi mari şi cu o duzină de gulere.
Kovaleov se apropie, îşi potrivi gulerul de batist, îşi aranja brelocurile pe lanţul de aur şi zîmbind într-o parte şi într-alta, îşi îndreptă toată atenţia către doamna

sveltă care, asemenea unei flori de primăvară, se apleca uşor şi îşi ducea la frunte mîna albă cu degetele aproape străvezii. Zîmbetul de pe faţa lui Kovaleov se lărgi şi mai mult, cînd văzu sub pălărie bărbia rotundă, de o albeaţă sclipitoare, şi o parte din obraz, de culoarea unui trandafir primăvăratic. Dar sări ca ars, amin-

44

tindu-şi că n-are nimic în locul nasului, şi lacrimile începură să-i curgă şiroaie. Se întoarse, cu gîndul să-i spună în faţă domnului în uniformă că el de fapt nu e consilier de stat, că este un ticălos şi un şarlatan şi că nu-i nimic alta decît nasuî lui..- Dar nasul nu mai era, reuşise s-o şteargă, probabil iarăşi la cineva în vizită.

Asta îl aduse pe Kovaleov la disperare. Ieşi afară, se opri o clipă sub colonada catedralei, privi cercetător în toate părţile, doar-doar va descoperi nasul undeva. îşi amintea lămurit că nasul avea pălărie cu pompon şi uniformă cusută cu fir de aur, dar nu-i observase mantaua, nici culoarea cupeului şi a cailor, şi nici măcar dacă avea vreun lacheu la spate şi în ce fel de livrea anume. Afară de asta, treceau aşa de multe cupeuri încoace şi încolo, şi cu iuţeală aşa de mare, încît îi era şi greu să le deosebească; şi chiar de şi-ar fi putut fixa ochii asupra vreunuia, i-ar fi fost peste putinţă să-l oprească. Ziua era frumoasă şi însorită. Pe Nevski Prospekt era o mare de oameni. Cascada multicoloră de doamne se revărsa pe tot trotuarul, începînef de la Podul Poliţiei şi pînă la Podul Anicikin. Iată-l şi pe cunoscutul lui, consilierul de curte, căruia îi spunea locotenent-colonel, mai ales cînd era şi vreun străin de faţă. Iată-l şi pe Iarîjkin, şef de birou la Senat, un bun prieten al său, care pierdea mereu la boston, cînd juca „opt". Iată şi un alt maior cu titlul de asesor de colegiu obţinut în Caucaz care îi face semn cu mîna să vină la dînsul.

— A... La dracu — spuse Kovaleov. — Ei birjar! Du-mă numaidecît la şeful poliţiei!... Se urcă în trăsură şi striga în-tr-una către birjar: — Mînă cît poţi!

— E acasă şeful poliţiei? — întrebă el, pătrunzînd în sală.

— Nu... — îi răspunse uşierul. — Chiar acum a plecat..

— Na-ţi-o bună!

— Da... — făcu uşierul. — Nu aşa demult, dar a plecat. Dacă veneaţi cu un minut mai devreme, poate eă-I găseaţi acasă...

Kovaleov, cu batista la nas, se aruncă în trăsură, strigînd deznădăjduit:

— Mînă...

— încotro? — întrebă birjarul.

— Drept înainte!

— Cum — drept înainte? Aici e o răspîntie. Ori Ia dreapta, ori la stînga...

4-5

întrebarea ahta îl făcu pe Kovaleov să se oprească şi să cadă din nou pe gînduri. In situaţia lui, trebuia să meargă în primul rînd la Prefectura poliţiei, nu pentru că aceasta ar avea vreo legătură directă cu poliţia, dar pentru că ordinele ei puteau fi executate mai repede. Să se plîngă şefului instituţiei unde spusese nasul că face slujbă, n-ar fi avut nici un rost pentru că chiar din răspunsurile nasului se vedea că pentru acest om nu exista nimic sfînt şi că putea să mintă şi de data asta, cum minţise cînd l-a asigurat că nu s-au văzut niciodată. Şi astfel, Kovaleov era gata să dea poruncă să-l ducă la Prefectura poliţiei, dar îi veni în gînd că şarlatanul, care se purtase într-un chip aşa de neruşinat la prima întîlnire, putea iarăşi s-o şteargă din oraş şi atunci toate cercetările ar fi fost zadarnice, sau s-ar fi putut prelungi, ferească dumnezeu, o lună încheiată!

în sfîrşit, parcă însuşi cerul îl lumină deodată. Hotărî *să.* se ducă la serviciul de publicitate şi să dea din timp un anunţ, cu descrierea amănunţită a tuturor

semnalmentelor nasului, aşa încît, oricine l-ar întîlni să i-l poată aduce imediat, sau cel puţin să-l vestească unde se găseşte. Şi aşa, oprindu-se la această hotărîre, porunci birjarului să-l ducă la serviciul de publicitate, iar pe drum îl tot ghiontea în spate, bodogănind:
— Mai repede, ticălosule! Mai repede, şarlatanule!
— Hei, boierule, — răspundea birjarul, scuturînd din cap şi lovindu-şi cu hăţurile calul cu păr lung, ca de cîine flocos.
în sfîrşit, birja se opri. Kovaleov intră gîfîind într-o cameră le primire, nu tocmai mare, unde un funcţionar cărunt, cu ochelari şi îmbrăcat într-un frac vechi , stătea la masă cu condeiul în gură şi număra nişte bani de aramă.
— Cine primeşte aici anunţurile? — strigă Kovaleov. — A... Bună ziua !
— Respectele mele! — răspunse funcţionarul cărunt, ri-dicîndu-şi ochii pentru o clipă şi coborîndu-i din nou asupra grămăjoarelor de monede aşezate la rînd.
— Vreau să public...
— Daţi-mi voie un moment, — spuse funcţionarul, scriind cu dreapta o cifră, în timp ce, cu degetele mîinii stîngi, muta două bile pe abac.
Un lacheu, a cărui livrea galonată şi întreaga înfăţişare dovedeau că serveşte la o casă mare, sta lîngă masă cu un anunţ în mînă şi socotind nimerit să-şi arate sociabilitatea, spuse:
46
— Să mă crezi, domnule! Căţeluşul nu face nici opt grivne[1])! Adică eu n-aş da pe el opt grivne! Dar contesa îl iubeşte... Zău ca-l iubeşte şi, de aceea, cui îl va găsi, îi dă o sută de ruble. Vorbind drept, aşa cum facem noi acum, gusturile oamenilor nu se potrivesc. Dacă eşti vînător, ţii un cîine de vînătoare, sau un pudel, şi nu-ţi pare rău să dai cinci sute sau chiar o mie de ruble: cel puţin ai un cîine bun!
Respectabilul funcţionar asculta cu o mutră gravă şi totodată făcea socoteala literelor de pe anunţul prezentat. De jur împrejur stăteau o mulţime de bătrîne, băieţi de prăvălie şi oameni de serviciu cu anunţuri.
într-un anunţ se putea citi: Vizitiu, totdeauna treaz, caută serviciu; un altul: trăsură puţin uzată, adusă de la Paris în anul 1814; în altul se ceda o slujnică de nouăsprezece ani, pricepută la spălat, bună şi la alte treburi; trăsură solidă, cu un arc lipsă; caltînăr şi iute, cu pete sure de şaptesprezece ani; sămînţă de ridichi şi napi, primită de curînd de la Londra; vilă cu toate dependinţele; două boxe pentru cai şi loc de plantat grădină splendidă de mesteceni şi brazi. Se mai afla un anunţ pentru cei doritori să cumpere tălpi vechi, cu invitaţia de a se prezenta la licitaţie, zilnic, între orele opt-trei. încăperea unde se găseau toţi oamenii aceştia era mică şi aerul grozav de îmbîcsit. Dar asesorul de colegiu Kovaleov nu-i simţea mirosul, pentru că ţinea batista şi pentru că nasul lui se găsea dumnezeu ştie pe unde...
— Stimate domn... Permiteţi-mi să vă rog... — zise el în sfîrşit, pierzîndu-şi răbdarea. — Am mare nevoie...
— îndată! îndată! — Două ruble, patruzeci şi trei de copeici. Numaidecît! O rublă şaizeci şi patru de copeici, — mai spuse domnul cu părul cărunt, aruncîndu-le bătrînelor şi oamenilor de serviciu anunţurile în faţă.
— Ce doriţi? — îl întrebă el, în sfîrşit, pe Kovaleov.
— Vă rog... — spuse acesta, — e vorba de o escrocherie sau o înşelăciune... pînă în momentul de faţă nu pot şti ce anume... Vă rog să publicaţi numai că persoana care mi-l va aduce pe ticălosul acela, va primi o bună recompensă...
— Daţi-mi voie... Cum vă numiţi?
— Nu ! Nu se poate! De ce să-mi spun numele? Am multe cunoştinţe: Cehtareova, soţia consilierului de stat, Palagheia

Monede de zece copeici, în Rusia ţaristă (N. **red.** rom.)

47

Grigorievna Podtocina, soţia unui ofiţer de stat major... Dacă află, ferească dumnezeu! Puteţi scrie scurt: asesor de colegiu sau, şi mai bine, cineva cu gradul de maior.

— Cel care a fugit era o slugă a dumitale?

— Ce slugă! Asta n-ar fi o escrocherie aşa de mare! Mi-a fugit... nasul!...

— Hm! Ce nume de familie ciudat! Şi v-a furat mult acest domn Nasu?

— Nasu, asta... nu-i ceea ce crezi dumneata! Nasul, chiar nasul meu! A vrut dracul să rîdă de mine! A pierit nu ştiu unde!

— Dar cum a pierit? Nu prea înţeleg.

— Cum anume, nu vă pot spune nici eu! Lucru principal e că se plimbă prin oraş şi-şi zice consilier de stat. De aceea, vă rog să anunţaţi că cine-l va prinde, să rni-l aducă de îndată! Judecă şi dumneata: cum să rămîn fără această parte vizibilă a feţei? Nu-i degetul cel mic de la picior, pe care-l bag în cizmă şi nu vede nimeni dacă este sau ba. în fiecare joi mă duc la nevasta consilierului de stat Cehtareov; Palagheia Grigorievna Podtocina, văduva unui ofiţer superior, care are o fată tare frumuşică, îmi sînt de asemenea cunoştinţe foarte bune...

Judecă şi dumneata singur, cum Eu nu mă mai pot arăta acuma în faţa lor.

Din felul cum funcţionarul îşi ţinea strîns buzele, se vedea că stătea pe gînduri.

— Nu pot insera în ziar un astfel de anunţ! — spuse el în sfîrşit, după o lungă tăcere.

— Cum? De ce?

— Aşa! Gazeta poate să-şi piardă reputaţia... Dacă începe fiecare să publice că şi-a pierdut nasul, atuncea... Şi aşa se vorbeşte că publică multe absurdităţi şi zvonuri mincinoase !

— Dar ce e absurd în afacerea asta? Mi se pare că nu-i nimic deosebit aici.

— Vi se pare dumneavoastră. Săptămîna trecută însă, am avut un caz asemănător. A venit un funcţionar, aşa cum aţi venit şi dumneavoastră acum, mi-a adus un anunţ care, după calcul, trebuia să fie plătit, două ruble şi şaptezeci şi trei de copeici şi tot anunţul arăta că s-a pierdut un pudel cu părul negru. Ţi se pare că nu-i nimica nu-i aşa? Şi a ieşit un scandal! Pudelul acela era casierul nu mai ştiu cărei instituţii!

48

— Dar eu nu dau nici un anunţ despre vreun pudel, ci despre propriul meu nas! Asta-i ca şi cum aş da un anunţ despre mine însumi!

— Nu, în nici un caz nu pot insera un astfel de anunţ!

— Dar mi-a dispărut cu adevărat nasul!

— Dacă a pierit e treaba doctorului. Se spune că sînt oameni, care-şi pot pune orice fel de nas vrei! Dealtfel, observ că dumneata eşti un om vesel, căruia îi place să glumească în societate!

— Jur... Pe dumnezeul meu! Poftim! Dacă am ajuns pînă aici, pot să vă arăt.

— De ce să vă deranjaţi? — continuă funcţionarul, tră-gînd tabac. — Dacă totuşi nu vă deranjează, — adăugă el curios, — aş dori să văd.

Asesorul de colegiu îşi luă batista de pe faţă.

— într-adevăr, extraordinar de ciudat, — spuse funcţionarul; — locul este perfect neted, ca o foaie de clătită coaptă. Da, e neverosimil de neted!

— Ei, mai aveţi acum ceva de spus? Vedeţi singur că nu se poate să nu publicaţi anunţul. Vă voi fi cît se poate de recunoscător şi mă bucur sincer că această întîmplare mi-a prilejuit plăcerea de a vă cunoaşte!

După cum se vede, maiorul era hotărît să recurgă, de astă-dată, chiar la

linguşire.
— De publicat, se înţelege că nu-i mare lucru, — spuse funcţionarul, — dar nu văd la ce v-ar folosi. Dacă vreţi, adre-saţi-vă unui scriitor iscusit, care să vă descrie ca pe un fenomen rar al naturii şi să-şi tipărească articolul în „Severnaia Pcela" (aici funcţionarul trase din nou tabac), spre folosul tineretului (aici îşi şterse nasul) sau, aşa, pentru curiozitatea publicului.
Asesorul era deznădăjduit de-a binelea. îşi îndreptă privirea spre partea de jos a gazetei, unde erau anunţate spectacolele; faţa lui era gata să zîmbească, dînd cu ochii peste numele unei frumoase actriţe, şi-şi duse mîna la buzunar, ca să vadă dacă are la dînsul vreo bancnotă, căci, după părerea lui Kovaleov, ofiţerii superiori nu pot să stea la teatru decît în fotoliu — dar gîndul la nas îi strică toată dispoziţia.
Chiar şi funcţionarul părea mişcat de situaţia grea a lui Kovaleov. Dorind să-i uşureze cît de cît amărăciunea, găsi de cuviinţă să-şi exprime compătimirea prin cîteva cuvinte:

— Să vă spun drept, îmi pare foarte rău că vi s-a întîmplat istoria asta. Nu vreţi să trageţi tabac? Asta linişteşte durerile de cap şi gîndurile triste; ajută chiar şi la hemoroizi!
Spunînd acestea, îi oferi tabachera, făcînd cu îhdemînare să-i sară capacul, pe care se vedea portretul unei doamne cu pălărie. Gestul acesta, fără intenţie rea, îl scoase din răbdări
pe Kovaleov:
— Nu pricep cum puteţi face asemenea glume fără rost! — spuse el furios. — Dumneata nu vezi că mie-mi lipseşte tocmai ceea ce-mi trebuie ca să pot mirosi? Să-l ia dracu de tabac! Acum nu pot nici să mă uit la el şi nu numai la nenorocitul ăsta de „Berezinski" al dumitale, dar nici dacă mi s-ar oferi chiar „Rape".
Spunînd aceasta, ieşi foarte supărat din biroul de anunţuri şi se îndreptă spre casa comisarului de poliţie, mare amator de zahăr. Antretul locuinţei acestuia, care servea şi de sufragerie, era plin de căpăţîni de zahăr, aduse de negustori, ca dovadă a prieteniei ce-i purtau. Tocmai atunci, bucătăreasa îi trăgea comisarului cizmele de serviciu; sabia şi restul echipamentului militar atîrnau paşnic prin colţuri, iar impunătorul lui tricorn şi încăpuse pe mîinile băieţelului său de trei ani. El însuşi, după atîta luptă şi zbucium, se pregătea să guste pacea în tihnă. Kovaleov intră la comisar, tocmai cînd acesta se întindea căscînd şi spunea: „Ah! Cum o să mai dorm vreo două ceasuri!" ceea ce arăta clar că asesorul de colegiu nu sosise deloc la un timp potrivit. Şi, de i-ar fi adus atunci chiar cîteva funturi de ceai sau postav, nu ştiu zău dacă ar fi fost primit cu prea multă bucurie.
Comisarul era un om căruia îi plăcea să încurajeze toate artele şi produsele meşteşugăreşti, dar bancnotele îi plăceau şi mai mult. „Acestea, spunea el adesea, sînt lucrul cel mai bun! Nu cer de mîncare, nu ocupă mult loc, încap întotdeauna în buzunar şi nu se strică, chiar dacă le scapi jos".
îl primi pe Kovaleov destul de rece, spunîndu-i că după masă nu-i timpul potrivit pentru cercetări, că însăşi natura cere să te odihneşti puţin după masă (din cuvintele acestea, asesorul de colegiu înţelese că nu-i erau necunoscute comisarului aforismele înţelepţilor antici), că unui om cumsecade nu i se poate smulge nasul şi că există în lume mulţi maiori de toate soiurile care n-au nici măcar o haină în bună stare şi care se vîră prin tot felul de locuri suspecte.

Cu alte cuvinte, îl lovise tocmai unde-l durea mai tare. Trebuie remarcat că Kovaleov era un om foarte supărăcios. Putea ierta tot ce se vorbea despre el, dar nu ierta deloc ceea ce se referea la grad sau la titlu. Era chiar de părere că în

piesele de teatru se poate îngădui orice se spune despre ofiţerii inferiori ; în ce priveşte însă pe cei superiori, nu trebuia nici să-i atingi măcar.
Primirea comisarului îl făcu să se simtă atît de stingherit încît rosti cu demnitate, dînd din cap şi desfăcîndu-şi puţin braţele:
— După observaţiile dumitale aşa de jignitoare, drept să-ţi spun nu mai am nimic de adăugat.
Şi plecă.
Ajunse acasă, abia mai simţindu-şi picioarele. Se întuneca. După cercetările acestea neizbutite, locuinţa îi păru tristă ba chiar peste măsură de respingătoare.
Intrînd în antret, îl văzu pe Ivan, lacheul lui, care sta culcat pe spate, pe un divan de piele, murdar, şi scuipa în tavan, nimerind destul de precis în acelaşi loc. Atîta nepăsare din partea unui om îl revoltă aşa de tare, încît îl lovi cu pălăria peste frunte, spunîndu-i:
— Porcule! Numai de prostii te ţii!
Ivan sări ca ars, repezindu-se să ia pelerina. Intrînd în camera lui obosit şi trist, maiorul Kovaleov se aruncă pe fotoliu, oftă de cîteva ori şi în cele din urmă spuse:
— Pentru ce mi-a fost dat să trăiesc o asemenea nenorocire? Doamne! Doamne!... Ar fi fost mai bine dacă n-aveam o mînă sau un picior; rău e şi fără urechi, dar tot mai merge! Dar un om fără nas... dracu ştie ce-i: nu-i nici pasăre, nici cetăţean. E bun doar de aruncat pe fereastră! Cel puţin dacă mi l-ar fi tăiat în război sau în duel; sau dacă aş fi fost eu vinovat! Dar aşa, s-a pierdut degeaba, pentru nimic, nici măcar pentru o para... Nu se poate! — adăugă el după o scurtă gîndire. Nu-i verosimil să se fi pierdut nasul; nu se poate, cu nici un chip! E ori un vis, ori mi se năzare! Poate din greşeală în loc de apă am băut din votca cu care mă dau pe faţă după bărbierit. Prostul de Ivan nu a pus-o bine şi pesemne am băut-o!
Spre a se convinge că nu-i beat, se pişcă aşa de tare, încît scoase un ţipăt. Durerea asta îl convinse că e treaz de-a binelea. Se apropie încetişor de oglindă, deschise puţin ochii, cu gîndul că poate nasul va apărea la locul lui dar în aceeaşi clipă sări înapoi, spunînd:
5!
— Ce mutră caraghioasă!
într-adevăr era ceva de neînţeles! Dacă s-ar fi pierdut un nasture, o lingură de argint, ceasul, sau orice altceva de felul acesta; dar să se piardă... şi încă ce să se piardă? Şi chiar în
casa ta!
După ce analiză toate împrejurările, maiorul Kovaleov a-junse aproape la convingerea că nu putea fi vinovat altcineva decît soţia ofiţerului de stat major, Podtocina, care voia să-l însoare cu fiica ei. Lui îi plăcea să-i facă curte, dar se ferea să ajungă la o căsătorie. Cînd însă ofiţereasa îi spusese de-a dreptul că vrea să i-o dea de nevastă, el o rări cu complimentele, dînd înapoi şi spunînd că e încă tînăr, că trebuie să mai facă măcar cinci ani de slujbă — aşa încît să aibă exact patruzeci şi doi de ani. Şi de aceea, pesemne, ca să se răzbune, ofiţereasa s-a hotărît să-l sluţească, tocmind nişte babe vrăjitoare, pentru că în nici un caz nu putea admite că nasul i-ar fi fost tăiat! Căci nimeni nu intrase în cameră; bărbierul Ivan Iakovlevici îl bărbierise încă de miercuri şi-n tot timpul zilei de miercuri şi chiar joi, nasul îi fusese întreg, lucru pe care-l ştie şi-l ţine foarte bine minte! Afară de asta, l-ar fi durut şi, fără îndoială că rana nu s-ar fi putut vindeca aşa de repede, iar pielea să devină netedă ca o foaie de clătită! îşi făcea tot felul de planuri: s-o dea pe ofiţereasă în judecată, după toate formele, ori să se ducă la ea şi s-o dea de gol? Gîndurile îi fură întrerupte de o lumină care se strecură prin crăpătura uşii şi care vestea că Ivan aprinsese

luminarea înantret; curînd apăru Ivan însuşi, ţinînd luminarea sus, luminînd din plin toată încăperea. Primul gest al lui Kovaleov fu să ia batista şi să acopere locul unde ieri mai era nasul, pentru ca sluga proastă să nu rămînă cu gura căscată, văzînd la boierul luio astfel de
ciudăţenie.
Nici nu apucă Ivan să iasă din cameră, cînd se auzi în antret
un glas necunoscut, întrebînd:
— Aici stă asesorul de colegiu Kovaleov?
— Intră! Maiorul Kovaleov e aici!— spuse el,sărind grăbit
să deschidă uşa.
Intră un poliţist, frumos ca înfăţişare, cu favoriţi nici prea închişi nici prea deschişi, cu obrajii destul de plini, acela, care la începutul povestirii se găsea la capătul podului Isakievski.
— Dumneavoastră v-aţi pierdut nasul?
— Exact!
— S-a găsit!
52
— Ce spui? — strigă maiorul Kovaleov şi bucuria îi luă
glasul.
Se uita mirat la comisarul de cartier cum sta înaintea lui, în timp ce pe faţa şi pe buzele pline îi juca lumina luminării.
— în ce împrejurări?
— Printr-o întîmplare ciudată! A fost găsit aproape în drum. Se urca în diligentă şi tocmai voia să plece la Riga. Paşaportul îi era făcut mai dinainte, pe numele unui funcţionar. Ciudat! Chiar eu l-am luat la început drept un domn; dar, din fericire, aveam la mine ochelarii şi am văzut imediat că era nas. Sînt miop, şi dacă dumneata stai înaintea mea, îţi văd numai faţa, dar nu-ţi pot distinge nici nasul, nici barba, nimic. Soacră-mea adică mama nevestei mele, nu vede nici ea nimic.
Kovaleov nu mai putea de bucurie:
— Unde-i? Unde-i? Să fug după dînsul numaidecît!
— Nu vă deranjaţi. Ştiam că vă trebuie şi l-am adus cu mine! E ciudat faptul că principalul complice în afacerea asta e şarlatanul de bărbier de pe strada Voznesenski, care acum e la comisariat... Demult îl bănuiesc eu de beţie şi furt — şi chiaracum trei zile a furat într-o prăvălie o duzină de nasturi... Nasul dumneavoastră e absolut aşa cum a fost!
Spunînd aceasta, poliţistul băgă mîna în buzunar şi scoase nasul învelit într-o hîrtie.
— El e! — strigă Kovaleov. — Chiar el... Să luăm împreună o ceaşcă de ceai!
— Aş socoti-o drept o mare plăcere, dar nu pot! De aici trebuie să mă duc la penitenciar... Preţurile s-au ridicat foarte mult la toate articolele! La mine locuieşte soacră-mea, adică mama nevestei mele, am şi copii; mai ales cel mai mare dintreei,ne dă mare nădejde; e deştept băiatul, dar n-am nici o posibilitate să-l învăţ carte...
Kovaleov ghici ce vrea şi, luînd de pe masă o bancnotă roşie, i-o vîrî în mină, apoi poliţaiul îi făcu o plecăciune şi ieşi; aproape în aceeaşi clipă, maiorul îl auzi strigînd şi cărînd pumni în fălcile unui mujic tîmpit, care nimerise cu căruţa tocmai în grădina publică.
După plecarea lui, asesorul de colegiu rămase buimac, şi numai după cîteva minute fu în stare să vadă şi să simtă, aşa de tare îl zăpăcise neaşteptata bucurie; luă nasul cu grijă în pumnii făcuţi căuş, şi-l privi încă o dată cu atenţie.
53
— El e! Chiar el! Iată şi coşul din partea stingă, ieşit mai ieri!
Şi maiorul Kovaleov aproape că rîdea de bucurie!

Dar nimic nu-i veşnic pe lume... Şi nici bucuria nu mai era aşa de vie în clipa următoare iar în clipa a treia, bucuria-i slăbi şi mai mult, pînă cînd, pe nesimţite, ea se contopi cu starea de spirit obişnuită, aşa cum după ce arunci o pietricică în apă, se formează cercuri, care pînă la urmă se contopesc cu suprafaţa netedă...

Meditînd asupra faptului, Kovaleov îşi dădu seama că treaba nu-i terminată, căci nasul găsit trebuia pus la loc.

— Dar dacă nu se lipeşte?

La întrebarea asta, maiorul îngălbeni. Se repezi la masă, cuprins de o frică inexplicabilă, apropie oglinda, să nu-şi aşeze strîmb nasul. Mîinile îi tremurau. îl potrivi pe locul dinainte, cu mare băgare de seamă. Groaznic! Nasul nu se lipea! II duse la gură, îl încălzi puţin cu răsuflarea, apoi îl apropie din nou de locul neted dintre obraji, dar nasul nu se prindea cu nici un chip.

— Haide, haide, ţine-te prostule! — îi spunea el.

Dar nasul era ca de lemn; cădea pe masă cu un sunet ciudat, parc-ar fi fost un dop. Faţa maiorului se schimonosi despaimă. „Nu cumva n-p să se prindă?" îşi spunea el îngrozit. Şi ori de cîte ori îl apropia de locul lui, osteneala i se dovedea, ca şi mai înainte, zadarnică.

îl strigă pe Ivan şi-l trimise după doctorul, care locuia în aceeaşi casă, la parter, în apartamentul cel mai frumos. Doctorul era un bărbat prezentabil, cu favoriţi minunaţi, negri ca smoala, avea o nevastă frumoasă şi sănătoasă, mînca dimineaţa mere proaspete, îşi ţinea gura neobişnuit de curată, clătind-o în fiecare dimineaţă aproape cîte trei sferturi de oră, iar dinţii şi-i lustruia cu cinci feluri de periuţe. Sosi numaidecît. întrebîndu-l cum s-a petrecut nenorocirea, îi ridică bărbia şi-i dădu cu degetul cel mare •un bobîrnac drept în locul unde se găsea mai înainte nasul; maiorul îşi smuci capul înapoi cu atîta putere, încît se lovi cu ceafa de perete.

Medicul îi spuse că nu-i nimic grav, şi sfătuindu-l să se îndepărteze de perete, îi porunci să întoarcă capul la dreapta,după care, pipăind locul unde fusese mai înainte nasul, făcu:

— Hm!

— Hm!... — făcu iar, poruncindu-i să-şi întoarcă capul la stînga.

. . ..-,. - .

•E4

Şi drept concluzie îi dădu iarăşi un bobîrnac cu degetul cel mare, încît Kovaleov îşi smunci capul ca un cal cînd îl cauţi la dinţi.

După examenul acesta, medicul dădu din cap:

— Nu, nu se poate! —Mai bine să rămîneţi aşa, căci altfel poate fi mai rău! Bineînţeles că nasul se poate pune şi pot să vi-l pun imediat; dar vă asigur că asta va fi mai rău pentru dumneavoastră!

— Asta-i bună! Cum să rămîn fără nas? Mai rău ca acum nu poate fi! Ei, drăcia dracului, cum să mă arăt în lume cu ruşinea asta? Am cunoştinţe simandicoase; chiar azi trebuie să mă duc la două serate. Cunosc multă lume; pe Cehtareova, soţia consilierului de stat; pe Podtocina, văduva unui ofiţer superior... măcar că, după întîmplarea aceasta nu mai vreau să am de-a face cu ea decît prin poliţie. Fiţi bun! — continuă Kovaleov cu glas rugător. — Nu există nici un remediu? Prindeţi-l cum s-o putea chiar dacă n-o să fie tocmai drept, dar cel puţin să se ţină... în caz de primejdie pot să-l ţin cu mîna. Afară de asta, nu dansez, aşa că nu-l pot vătăma cu vreo mişcare imprudentă, în ce priveşte onorariu pentru vizită, vă asigur că, atît cît îmi

•permit mijloacele...

— Mă credeţi? — rosti medicul, cu un glas nici tare, nici încet, dar foarte sugestiv şi persuasiv; — niciodată nu tratez pacienţii din interes. Asta-i contra principiilor şi artei mele. E adevărat că iau onorar pentru vizită, dar

numai aşa pentru a nu jigni refuzînd. De bună seamă că v-aş pune nasul la loc, dar vă asigur, pe cuvîntul meu de onoare, dacă nu vă în credeţi în vorbele mele, că va fi mai rău! Lăsaţi să lucreze natura. Spălaţi-vă mai des cu apă rece şi vă asigur că, neavîndnas, veţi fi tot aşa de sănătos casicînd l-aţi avea! Iarnasulvă sfătuiesc să-l puneţi într-un borcan cu spirt, sau, şi mai bine, să turnaţi peste el două linguri de rachiu tare şi puţin oţet cald, şi veţi lua pe el bani buni! Dacă nu veţi cere prea scump, pot să vi-l cumpăr chiar eu!

— Nu, nu! Nu vi-l vînd pentru nimic în lume! — strigă Kovaleov, disperat. — Mai bine să-l pierd!

— Scuzaţi! — spuse doctorul salutînd. — Am vrut să vă fiu de folos. Ce să fac? în orice caz, mi-aţi putut vedea străduinţa!

Spunînd aceasta, ieşi din odaie cu o ţinută demnă. Kovaleov nici nu observase măcar cum arată la faţă şi îi zărise doar, ca prin vis, manşetele curate şi albe ca zăpada, ieşindu-i din mînecile

55

negre ale fracului. Hotărî, chiar a doua zi ca, înainte de a adresa o plîngere, să scrie soţiei ofiţerului superior, dacă nu s-ar învoi să-i înapoieze, fără luptă, ceea ce i se cuvine. Scrisoarea avea conţinutul următor:

„Stimată Doamnă Alexandra Grigorievna!

„Nu vă pot înţelege comportarea ciudată. Fiţi sigură că, procedînd în felul acesta, nu veţi cîştiga nimic, şi n-o să mă puteţi sili să mă căsătoresc cu fiica dumneavoastră. Credeţi-măcă povestea cu nasul îmi este tot aşa debine cunoscută,precum cunoscut îmi este faptul că autorul principal sînteţi dumneavoastră şi nimeni altul. Deplasarea neaşteptată de la locul lui, fuga şi deghizarea lui, cînd sub înfăţişarea unui funcţionar, cînd, în sfîrşit, chiar sub forma lui proprie, nu sînt altceva decît rezultatul vrăjilor făcute de dumneavoastră sau de aceia care se îndeletnicesc cu astfel de nobile ocupaţii! Din partea mea, ţin să vă anunţ că, dacă sus-amintitul nas nu va fi pus chiar azi la locul lui, voi *îi* silit a mă adresa legii, ca să mă apere şi să mă ocrotească.

„Cu desăvîrşită stimă, rămîn al dumneavoastră prea supus servitor,

Platon Kovaleov",

„Stimate Domnule Platon Kuzmici!

„Scrisoarea dumneavoastră m-a mirat peste măsură. Să vă spun drept, nu mă aşteptam la ea şi mai ales la reproşurile dumneavoastră cu totul nejustificate. Vă atrag atenţia că pe funcţionarul despre care vorbiţi nu l-am primit niciodată în casa mea, nici deghizat, nici cu înfăţişarea lui reală! într-adevăr, venea la mine Filipp Ivanovici Potancikov. Umbla, ce-i drept, după mîna fiicei mele; cu toate că avea o purtare bună şi nu bea, cu toate că avea studii înalte, nu i-am dat nici o speranţă. Amintiţi şi despre nas. Dacă înţelegeţi prin aceasta că v-am dat cu tifla, că, adică v-am refuzat categoric, mă surprinde faptul că tocmai dumneavoastră vorbiţi despre asta, cînd eu, după cum vă este cunoscut, sînt de altă părere; şi dacă veniţi acum cu o propunere serioasă de căsătorie, sînt gata să v-o satisfac imediat, căci aceasta a fost totdeauna obiectul celei mai vii dorinţe ale mele.

„In speranţa aceasta, rămîn totdeauna la dispoziţia dumneavoastră.

Alexandra Podtocina".

56

— Nu! — spunea Kovaleov, citind scrisoarea. — Este absolut nevinovată! Nu se poate! O astfel de scrisoare nu poate fi scrisă de unul care a săvîrşit o crimă! Asesorul de colegiu era priceput în materie, căci fusese trimis de cîteva ori pentru cercetări, pe cînd se afla în Caucaz. — Atuncea cum, în ce mod s-au întîmplat toate acestea? Dracu să mai înţeleagă! spuse el în cele din urmă, lăsînd mîinile în jos descurajat.

între timp, zvonurile despre cazul acesta neobişnuit umplu-seră capitala şi, cum

se întîmplă de obicei, nu fără diverse adaosuri. Minţile tuturora erau oarecum pregătite pentru lucruri extraordinare; nu demult, întreg oraşul se pasionase pentru experienţele asupra acţiunii magnetismului, iar povestea cu scaunele dansatoare din strada Koniuşennaia era încă proaspătă; nici o mirare deci că nu trecu mult şi începu să umble zvonul că nasul asesorului Kovaleov se plimbă pe Nevski Prospekt, exajpt la ora trei. In fiecare zi, se strîngea o mulţime de curioşi. Cineva spuse că nasul s-ar găsi în magazinul „Iuncher", şi se făcu o îmbulzeală aşa de mare în faţa magazinului „Iuncher", încît a trebuit să intervină poliţia. Un speculant cu înfăţişarea respectabilă şi cu favoriţi, care vindea tot felul de pateuri de cofetărie, la intrarea teatrului, făcu anume nişte bănci de lemn frumoase şi solide, şi invită curioşii să se urce pe ele în picioare în schimbul a optzeci de copeici de căciulă. Un colonel, demn de tot respectul, ieşi într-adins pentru asta mai devreme de acasă, şi-şi făcu cu greu loc prin mulţime, dar, spre marea lui indignare, văzu în vitrina magazinului, în loc de nas, o flanelă obişnuită de lînă şi o litografie cu o fată care-şi trăgea ciorapul şi pe care o privea de după un copac, un fante cu vesta tare răscroită şi cu o barbă nu prea mare — litografie care sta atîr-nată în acelaşi loc de peste zece ani.
— Cum se poate tulbura lumea cu astfel de zvonuri fantastice şi prosteşti... — spuse cu ciudă colonelul, îndepărtîndu-se.
După aceea se zvoni că nasul maiorului Kovaleov, s-ar plimba nu pe Nevski Prospekt, ci în Tavriceski Sad[1]); că s-ar fi găsind acolo de pe vremea lui Hozrev-Mirza, care s-ar fi minunat straşnic de acest joc ciudat al naturii. Cîţiva studenţi de la Academia .de chirurgie s-au şi îndreptat într-acolo. O doamnă sus-pusă şi foarte respectabilă îl ruga într-o scrisoare pe administratorul grădinii să arate copiilor ei fenomenul acesta rar şi, dacă e cu

***) Grădină publică din Petersburg. (N. red. rom.)**

putinţă, să li se dea tinerilor şi explicaţii îndrumătoare şi instruc» tive.
De toate aceste întîmplări erau foarte mulţumiţi toţi mondenii, nelipsiţii recepţiilor, care epuizaseră toate subiectele şi nu mai aveau cu ce distra cucoanele.
Un grup de oameni respectabili şi de bună credinţă erau foarte nemulţumiţi. Un domn spunea revoltat că nu înţelege cum, în veacul acesta de lumină, se pot răspîndi nişte născociri absurde — şi se mira că guvernul nu ia măsuri! După cum se vede, domnul făcea parte din acel grup de domni care ar fi vrut ca guvernul să se vîre în toate, pînă şi în certurile zilnice cu nevasta.
După aceasta... dar aici toată întîmplarea se pierde din nou în ceaţă şi ce s-a mai întîmplat pe urmă ni-i cu desăvîrşire necunoscut.

III

Se petrec în lume lucruri cu totul absurde şi uneori absolut neverosimile: deodată, acelaşi nas, care se plimba în chip de consilier de stat şi făcuse atîta vîlvă în oraş, deodată ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, nasul acela a apărut din nou, la locul lui, adică între cei doi obraji ai maiorului Kovaleov.
Asta s-a întîmplat în ziua de 7 aprilie. Trezindu-se dimineaţa şi uitîndu-se, din întîmplare în oglindă, îşi văzu nasul *I* îl pipăi cu mîna: da, era chiar nasul lui, la locul lui!
— E-he! — spuse Kovaleov şi, de bucurie era gat-a să-i tragă un trepak în picioarele goale prin toată odaia, cît era de mare, dar îl opri apariţia lui Ivan. Porunci îndată să i se aducă apă de spălat şi, după ce se spălă, se uită din nou în oglindă. Da, nasul era la locul lui! Se şterse cu şervetul, se uită în oglindă din nou: nasul era la loc, ca toate nasurile!
— Ia te uită Ivan! mi se pare că am un coş pe nas, — spuse el, în timp ce se gîndea: «ce-ar fi să spună Ivan acuma: „Nu, domnule !Nu numai că n-ai nici un coş, dar nici nas nu ai!V

Dar Ivan îi răspunse:
— Nu-i nimic, n-ai nici un coş. Nasul e curat!
„Bine! Fire-ar să fie!" spuse maiorul în sinea lui, pocnind din degete.
. , . .
între timp, bărbierul Ivan Iakovlevici apăru în uşă speriat ca o mîţă bătută un pic mai înainte, pentru că ţi-a furat slănina.
58
— Spune-mi imediat...— strigă de departe Kovaleov: — Ţi-s curate mîinile?
— Curate!
— Minţi !
— Zău domnule, că-s curate!
— Bagă de seamă!
Kovaleov se aşeză pe scaun, iar Ivan Iakovlevici îi puse şervetul şi, într-o clipă, cu pămătuful, îi prefăcu barba şi o parte din obraji într-un fel de cremă, ca acelea ce se servesc la zilele onomastice ale negustorilor.
„Ia te uită"... îşi spuse Ivan Iakovlevici, în gînd, văzîndu-i nasul şi, întorcînd capul, îl privi dintr-o parte: Uite-l! Uită-te la dînsul! şi cînd te gîndeşti"... continuă el, cercetîndu-i lung nasul.
Uşor, cu cea mai mare băgare de seamă, bărbierul ridică două degete să i-l apuce de vîrf. Ce să-i faci, ăsta era sistemul lui Ivan Iakovlevici.
— Ia seama! — strigă Kovaleov.
Lui Ivan Iakovlevici, buimăcit şi emoţionat ca niciodată îi căzură mîinile în jos. în sfîrşit, începu să-l gîdile foarte atent, cu briciul, pe sub bărbie; şi măcar nu-i venea la îndemînă, ba-i era chiar greu să-l bărbierească fără să-l ţină de partea cu care omul miroase, totuşi, rezemîndu-şi degetul mare şi aspru de obraz şi falca de jos, învinse toate piedicile şi-l termină de bărbierit.
Cînd totul fu gata, Kovaleov se îmbrăcă îndată, luă o trăsură şi se duse de-a dreptul la cofetărie.
— Băiete, o ceaşcă de ciocolată! — strigă el de departe şi în acelaşi moment se îndreptă spre oglindă: „Este!"
Apoi, întorcîndu-se cu o mutră batjocoritoare privi, micşo-rînd puţin ochii, la doi militari, dintre care unul avea un nas mai mic decît un nasture de la vestă...
După aceea se duse la cancelaria departamentului, unde umbla după postul de vice-guvernator, sau în caz de nereuşită, pentru unul de administrator.
Trecînd prin sala de aşteptare, se privi în oglindă: „Este"! F *
P P *

. Pe urmă se îndreptă spre casa unui alt asesor de colegiu sau maior, un mare zeflemist, la observaţiile înţepătoare ale căruia răspundea de obicei, în felul următor: „Te ştiu eu, ve ninosule!"
59
Pe drum se gîndea: „Dacă maiorul n-o să crape de rîs văzîn-du-mă, atuncea e un semn sigur că toate sînt la locul lor... Dar maiorul nu i-a spus nimic. „E bine! Fire-ar să fie!" îşi spuse Kovaleov. Şi-n timp ce mergea, se întîlni cu soţia ofiţerului superior, Podtocina şi cu fiica ei; se salutară şi fu întîmpinat cu exclamaţii de bucurie, ceea ce însemna că nu-i lipseşte nimic. După ce vorbi mult timp cu ele, scoase înadins tabachera, trase tabac, îndelung, pe amîndouă nările, chiar în faţa lor, gîndindu-se :„Iată-mă-s, muierilor ! Găini proaste ce sînteţi ! Dar cu fiica ta tot n-am să mă însor. Iaca aşa, *par amour* — poftim !"
De atuncea, maiorul Kovaleov se plimbă pe Nevski Prospekt şi la teatru şi peste tot, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Şi nasul, iarăşi ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, îi stă pe faţă şi nu dă nici măcar un semn că ar fi lipsit vreodată.
După întîmplarea asta, maiorul putea fi văzut mereu bine dispus, zîmbind şi urmărind stăruitor toate femeile drăguţe, ba s-a oprit odată chiar în faţa unei prăvălii din Gostinîi Dvor[1]), să cumpere o panglică de decoraţie, nu se ştie

pentru ce, căci el personal n-a fost niciodată cavaler al vreunui ordin.
Iată ce întîmplare a avut loc în capitala de nord a întinsei noastre ţări.
Abia acuma, cînd le cîntărim bine, vedem că multe lucruri din întîmplarea aceasta sînt neverosimile. Lăsînd la o parte faptul că e foarte ciudată desprinderea supranaturală a nasului şi apariţia lui în diferite locuri, în chip de consilier de stat — cum de nu înţelegea Kovaleov că nu se putea da un anunţ în ziare despre nasul lui? Nu vreau să spun cu asta că anunţul ar fi costat prea scump; ar fi o prostie, căci eu nu mă număr printre oamenii zgîrciţi! Dar e necuviincios; nu stă bine, nu-i frumos.
Şi iarăşi, cum a ajuns nasul în pîine şi tocmai la Ivan Ia-kovlevici?...
Asta n-o înţeleg deloc! Hotărît, n-o înţeleg! Dar ce-i mai ciudat şi ce-i mai de neînţeles sînt autorii care-şi aleg astfel de subiecte. Recunosc că asta e cu totul de neînţeles, tocmai aşa... Nu, nu pricep deloc! Mai întîi, patria nu are de aici nici

[x]) Cartier comercial (N. red. rom.)

un folos. în al doilea rînd ... dar nici în al doilea rînd nu are vreun folos. Pur şi simplu, nu ştiu ce-i asta...
Şi totuşi, cu toate acestea, deşi, desigur, se poate admite şi una şi alta, ba şi a treia chiar... dar oare unde nu se întîmplă lucruri bizare? Şi totuşi, cînd stai şi te gîndeşti bine, zău că e ceva în toate acestea! Orice s-ar spune, astfel de istorii se întîmplă pe lume — rar dar se întîmplă.